

Schmidt Péter:

„A jog csak akkor tudja hatékonyan betölteni a szerepét, ha minden fogaskerék a helyén van” – interjú Homoki Péterrel

Dr. Homoki Péter távolról sem hagyományos ügyvédi praxist visz: kizárólag távközlési jogi és informatikai jogi ügyekkel foglalkozik, önállóan megtanult programozni, és ügyvédeknek segítő szoftvert fejlesztett. Pétert a jog és programozás kapcsolatáról, a technológiai fejlődés jogra gyakorolt hatásairól, az új adatvédelmi szabályozásról és az új eljárás kódexek által kiterjesztett elektronikus ügyintézési gyakorlatról kérdeztük.

Kérlek, meséld az életutadról: mi vonzott a jogász, majd ügyvédi hivatás felé? Hogyan alakult a karriered az egyetem után – miként kerültél a PwC-be, majd a CMS-be? Mikor alapítottad meg saját irodádat?

A jogász pályára csak középiskola utolsó éveiben jutott eszembe, mint egy misztikus, ismeretlen terület – a családban közel-távol nem volt még jogász sem. Addig főleg programozói szakot képzeltem el magamnak, de aztán ahogy lenni szokott, a matematikai érdeklődésem nem fejlődött eléggé ahhoz, hogy önbizalommal jelentkezsek „programozó-matematikus” szakra. Bár utólag már megtaláltam ezt a hiányzó motivációt és a matematika szépségét, addigra már elmerültem az ügyvédi hivatásban. A jogász pályában az emberi viselkedés szabályozása vonzott – míg a programozás egy mikroszintű, nagyfokú automatizáltságra épülő szabályozási mód, addig a jog a szabályozási funkciót egészen más irányból és más eszközökkel végzi.

Egyetem alatt láttam, hogy az informatikai ismereteimet e pályán is kamatoztathatom úgy, hogy jogász is maradjak. Ehhez a perspektívához azóta is ragaszkodom, és a pályautamat is ez határozta meg. Jelöltként az Ormós Ügyvédi Irodában kizárólag ilyen

feladatokkal foglalkozhattam, ez nagyon érdekes időszak volt: kezdve a Y2K problémákkal, a dotkom vállalatok tündöklésével és bukásával, a távközlési liberalizációval, az elektronikus aláírási szabályozások kezdetével. Az önálló ügyvédi működést aztán egy időre feladtam, hogy nagyobb ügyvédi irodákkal együttműködve szélesebb perspektívára tehessek szert. Ebben segített Réti elnök úr is, aki akkor a PwC magyarországi partner ügyvédi irodáját vezette, és akivel a kamarai, az ügyvédek érintő informatikai problémák révén ismerkedtem meg. Majd ezt követte hat intenzív év a CMS-sel együttműködésben, szintén az informatikai és távközlési területen. Aztán 2016-ban úgy éreztem, most vagy soha, próbáljam ki ismét magamat saját ügyvédi irodában, immár sok értékes tapasztalat birtokában. Szerettem volna látni, mit tudok abból kihozni, amikor mindenért én vagyok a felelős, és nem mutogathatok senki másra, hogy mi miért is nem úgy működik úgy, ahogy logikus vagy ésszerű lenne. Itt nincsenek felülről érkező folyamati megkötések, amiket nem kell megérteni, csak betartani.

A Homoki Ügyvédi Iroda nem tartozik az ügyvédi piac fősodrába: klasszikus polgári jogi területek helyett kizárólag informatikai és távközlési ügyek alkotják a portfólióitokat. Miért éppen ezekre a területekre szakosodott az iroda? Jellemzően milyen ügyeitek vannak, és kik válnak az ügyfeleiteké?

Az informatikai iparág jobb megértése egy kezdőlökés volt, ami elindított ezen a szűk területen. Az itt töltött 18 év tapasztalata ma már önmagában is értékes ahhoz, hogy megmaradjak e fókuszban, és úgy tűnik, hogy van még e területnek jövője. Bár időben a távközlési szabályozás jóval megelőzte az informatikai területek szabályozását, már a pályakezdésemre az informatikai iparág technikailag bekebelezte a távközlést. Azonban e két terület kapcsolata egy kölcsönhatás: az informatikai tevékenységet a legalapvetőbb módon a távközlés irányából tudják szabályozni. Lehet akármilyen liberalizált az új távközlési szolgáltatók piacralépése, a nemzetállamok nem fogják feladni a távközlési szabályozás monopóliumát, ez az ő kulcsuk a „digitális idegrendszerhez”. A platformszolgáltatók szolgáltathatnak külföldről, de a távközlés mindig helyi marad, és a helyi szolgáltatót lehet hozzáférhetetlenné tételre vagy nemzetbiztonsággal való együttműködésre kötelezni, akkor is, ha a kommunikáció nagy része már ingyenes hálózatokon folyik.

Viszonylag kis erőforrás-kapacitással bíró irodaként főleg olyan ügyfelekkel dolgozunk, akiknek tartós szüksége van e speciális szakértelemre. A legmeghatározóbb ügyfelünk egy nagy magyar bank és egy nagy magyar távközlési szolgáltató, előbbinek főleg az informatikai beszerzéseinek támogatásában, és a hazai informatikai összefüggésű szabályozási kihívások megválaszolásában segítünk, utóbbinál egyfajta „csúcskezelőként” dolgozunk mindazon területen, ami távközlési jogi ismeretet is igényel. Nagyon erős a gyakorlatunk a bizalmi szolgáltatásokkal és az elektronikus ügyintézésrel kapcsolatos téren is, itt számos magyar szakmai kamarának is segítünk, bár ez főként kevésbé jogias, mint inkább praktikus jellegű feladatokat takart. Ezen túlmenően alkalmi jelleggel egyéb magyarországi ügyfelek részére is eljárunk, akár a beszerzési vagy értékesítési oldalt támogatva jogilag, akár szakmai standardok kialakításában, és nem ritkák az oktatási jellegű tevékenységek sem.

Mennyiben más az, ha piaci szereplők és magánszemélyek helyett közigazgatási szervek az ügyfeleid?

A közigazgatási szervek érdekessége, hogy központi természetükből fakadóan rengeteg olyan fontos és naprakész információ összegyűlik náluk, amivel senki más nem rendelkezik, ezért mindig nagyon tanulságos velük dolgozni. Nagyon eltérő irányítási céljaik és eltérő eszközeik mellett is azonban közös elem a piaci szereplőkkel, hogy ugyanabban a jogszabályi környezetben kell dolgoznunk mindannyiunknak.

Jogászi végzettséged mellett autodidakta módon programozni is tanultál. Egyre több és több olyan szakmában válik fontossá a programozás, amelynek ezidáig nem sok köze volt az informatikához. Mi teszi olyan értékesé ezt a készséget a piacon? Szerinted miért éri meg egy jogásznak programozást is tanulnia, és hogyan tudja kamatoztatni ezt a tudást a praxisában?

Nekem az innováció főként belső kényszer. Ha már egyszer sok időt töltöttem valamivel, önkéntelenül fontosnak érzem, és próbálom hasznosítani. De a programozást jogászként a piacon nem lehet direkt módon értékesíteni. Nem talákoztam olyan ügyféllel, aki programozó ügyvédet keresett, és ezért mondjuk többet hajlandó fizetni, mint egy nem programozó ügyvédért.

Ma már kivételes, hogy egy ügyvéd valóban értsen mindazon jogi területhez, amit egy ügyvédtől hagyományosan elvárnak, a családjogtól kezdve a büntetőjogon át az értékpapírijogig. Ugyanez a specializáció a programozói feladatoknál is jelen van, és e szakma elvárásai is legalább annyira változnak, mint a kortárs magyar jogszabályok és hatósági gyakorlatok. Nem az a maradandó programozói tudás, hogy milyen nyelven, milyen keretrendszerben és milyen API-t programozzon. Érthetően lehetetlen a két szakmát egy embernek egyszerre megfelelő szinten tartania, még nagyon szűk specializáció mellett is. Az előnyök, a szinergiák főleg indirekt módon jelentkeznek.

Egyrészt a programozás sokat segít fontos termékek és iparágok jobb megismerésében. A programozás a megismerés egy új módja. Nyilvánvalóan nem csak a jogászok *nem* értenek ahhoz a sok állítólagos újdonsághoz, amivel naponta bombáznak minket az éppen aktuális befektetői és értékesítői divat szerint. A befektetők, az értékesítők sem értenek ehhez, ahogyan az újságírók sem, a jogász pedig csak úgy tesz, ahogyan a többiek. Be kell tartani az első számú lufigyáros szabályt: ne tegyél föl őszinte kérdést egy újdonságról, mert csak nevelésnek tűnsz, hogy a nyilvánvalót nem érted. Programozással viszont úgy tudsz kísérletezni és úgy tudod a megértést elősegíteni, hogy senkinek nem veszélyezteted az arcát. Az éppen aktuális divatos webes platformokon nézhetsz vicceskedő rajzfilmes videókat arról, hogy most már minden problémánkat megoldotta ez az izé, de azt szándékosan nem ábrázolják, hogy valójában mire is jó ez. Az ilyen információt a technikai részletek közé számúzik, például az API dokumentációba, support kézikönyvbe.

Tehát a programozás segít abban, hogy jobban megértsük, prognosztizáljuk egy-egy termék vagy szabály gyakorlati hatását, hogy az kinek az érdekeit fogja érinteni, milyen reakciókat vált majd ki. Vagy a felek közötti tárgyalásokat aktívabb ügyvédi magatartással gyorsíthatjuk, hamarabb megértjük, hogy melyik fél mit is szeretne, a célját

milyen taktikai módon érheti el, és könnyebb olyan javaslatot tennünk, ami az ügyfél gyakran ki nem mondott elvárásainak is megfelel.

Másrészről a konkrét programozási ismeretek ott hasznosulnak a leginkább közvetlenül, amikor a saját munkánk hatékonyságát kívánjuk növelni vagy megőrizni. Arra ugyan nincsen elég idő, hogy piackepés informatikai terméket fejlesszünk mi magunk, de prototípusok révén megértjük, hogy mi a bajunk. Mi magunk ki tudjuk pótolni azt a hiányzó fogaskereket, amitől az ügyvédi folyamatok egyszerűek maradhatnak, nem kell olyan gyakran váltogatni az informatikai környezetet, új szoftvereket bevezetni.

Öt év jogi egyetem alatt egyet biztosan megtanulunk: a jogot nem lehet könyvből vagy tapasztalatlan tanártól megtanulni. A programozás azonban nem ilyen – nagyon sokat tudunk tanulni belőle, akár csak egyetlen géptől, akkor is, ha soha az életben nem akarunk programozásból megélni.

Az informatikai és távközlési jog a jelenleg is zajló technológiai forradalom központi területei közé tartoznak. Szerinted melyek voltak a legfontosabb változások ezeken a területeken az elmúlt 10 évben?

Az informatika és a jog kapcsolatát illetően az utóbbi tíz év változásai közül elsőként az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások térnyerését emelném ki. A korábbi óvatos kísérletezés helyét igen határozott lépések követték mind idehaza, mind külföldön, sajnos igen vegyes eredménnyel. A technikai változások közül a jogi praxisok működésére leginkább a felhőszolgáltatások előretörése és az IT biztonsági kockázatok megnövekedése volt kétségtelen hatással. Ez utóbbi két téren egyébként komoly jogi szabályozással még nem találkozhatunk, de már mindenféle terveket forral a Bizottság. Az adatvédelmi szabályozás tapasztalatai alapján talán mindenkinek jobb, ha ezt nem sietik el.

Távközlési jogi szempontból a nagyközönséget érintő változások közül csak a díjcsökkentéseket lehet kiemelni, ez nem annyira jogi kérdés. A roamingdíjak eltörlése és a végződtetési díjak folytatódó csökkenése (például mobil esetén 20 Ft/percről a mai 1,71 Ft/percre) mellett minden más változás eltörpül, sem a frekvenciaszabályozás megújítása, sem a netsemlegességi vagy OTT szolgáltatói szabályozások nem okoztak idehaza mély változást, uniós szinten pedig a roamingdíjakon kívül minden meghirdetett szabályozási reform elmaradt. A szélessávú penetráció növekedésével együtt a felhasználói és médiafogyasztási szokások is rendkívüli módon megváltoztak az utóbbi tíz évben, de e változás nem nagyon járt együtt még látványos szabályozási tehercsökkenéssel (talán éppen az uniós keretek változatlansága miatt).

A változások fontosságát mindig utólag lehet megmondani: egyelőre nekem úgy tűnik, hogy az 1998-2008 közötti időszakhoz képest a 2008-2018 időszak kevésbé volt izgalmas. Tíz év múlva lehet, hogy erre az időszakra a blokklánc, a mesterséges intelligencia és önvezető autók, a felhőszolgáltatások térhódításának időszakaként tekintünk vissza. De lehet, hogy ez lesz a bukott ígéretes időszak.

Hogyan befolyásolja az internet térhódítása, különösen az „Internet of Things” folyamatosan bővülő termékínálata a távközlési jog jelenét és jövőjét?

Az „Internet of Things” távközlési jogi szempontból talán kevésbé látványos terület, mint mondjuk a lakossági internet hozzáférés és mobil rádiótelefon hozzáférés szabályozásnak kérdése volt. Nem kiskereskedelmi kérdés, hanem egyrésztől nagykereskedelmi kérdés a hozzáférések biztosítása és a viszonteladások kérdése miatt, de leginkább a szabályozás akadálymentesítéséről szól. Ahhoz, hogy a műszaki potenciálja kibontakozhasson, jelentős változásokra lesz szükség a frekvenciahasználati és az azonosítógazdálkodási szabályokban is, főleg azok nemzetközi szintű egységesítésében, valamint az engedélyezési-bejelentési folyamatok gyorsításában, automatizálásában.

A telefóniával ellentétben a fogyasztóvédelmi kérdések nem a távközlési jog és a távközlési szolgáltató szintjén merülnek fel, hanem a platformot hasznosító szereplők és végfelhasználók viszonyában, amely azonban már a távközlési jogi szabályozás hatókörén kívül esik.

A lawtech-diskurzus egyik legfelkapottabb témája jelenleg az Általános Adatvédelmi Rendelet (GDPR), ami május 25-én lép hatályba az EU területén. Te hogyan értékelnéd a rendeletet a korábbi szabályozás tükrében? Melyek a legfontosabb változások, és milyen hiányosságai vannak a GDPR-nak?

Kockázatnak tartom, hogy sok fontos kérdésben vakon repül szinte az egész Unió. Nem tartották be azt az ígéretet, hogy egységesítik és egyszerűsítik a szabályozást, csökkentik a szabályozási terheket. A tagállami hatósági hatáskörök növelése mellett kétséges, hogy melyik szigorú előírását tudják majd a gyakorlatban is valóban betartatni, és melyik előírás szelídül ajánlásá.

Hosszú évek, míg ebből a rendeletből az Európai Adatvédelmi Testület és az Unió Bíróságának aktív működése mellett egy kiszámítható és többnyire egységesen alkalmazott szabályozás válhat. Az alapelvek és a leglényegesebb rendelkezések terén nincsen sok elvi újdonság a 95/46/EK irányelvhez képest. Mégis vannak olyan gyakorlati kötelezettségek, amelyek alkalmazása nagyban függ olyan, egyelőre ismeretlen fogalmaktól, hogy az adatkezelés *„valószínűsíthetően kockázatot jelent-e a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve”, „alkalmi jellegű”-e.* Ezeket a fogalmakat egyelőre támpont nélkül kell magunknak értelmezni. Probléma, hogy a rendelet sokféle módon értelmezhető rendelkezéseit a 29. cikk szerinti munkacsoport útmutatói és állásfoglalásai is nagyon óvatosan merik csak értelmezni, és a tárgyban kiadott ISO szabványok sem csökkentik a bizonytalanságot.

A szabályozás legnagyobb kockázatának azt tartom, hogy az adatkezelők nem fogják érteni a kötelezettségeiket, és olyan adatfeldolgozókat bíznak meg, akik nem tartják be a szabályokat, amit észre sem vesz az adatkezelő. Ma az adatfeldolgozók működése az adatkezelők számára tipikusan intranszparens: semmilyen valódi kontrollt nem tud az adatkezelő az adatfeldolgozó felett gyakorolni, ehhez sem szakértelme, sem gazdasági ereje. Félő, hogy az unión kívüli adatfeldolgozók nagy része május 25 után is úgy értelmezi majd a nála keletkező webhasználati adathalmazt és felhasználói profilokat, hogy az nem személyes adat. Nyolc évre visszamenőleg rendelkezésére áll, hogy az adott

több százezer egyedi azonosítójú személy milyen tényermérettel használta és hány másodpercig a mobileszközét, milyen weboldalakon, mi a politikai beállítottsága, szexuális és termékfogyasztási szokása. De szerinte ez csak egy belső egyedi azonosító, nem személyes adat, mivel a névvel csak a weboldal működtetője (az adatkezelő) rendelkezik. Nyilvánvalóan téves jogi álláspont, de sajnos nagyon gyakori, mert csak így működik az üzleti modelljük. Ezek az unión kívüli adatfeldolgozók az általuk nem személyesnek tekintett adatok, felhasználói szokás minták értékesítéséből jutnak bevételhez. Az adatkezelőnek esélye sincsen arra rálátni, hogy az adatfeldolgozó a begyűjtött adatokkal valójában mit művel. Csak erős gyanúnk lehet rá, hogy az adatfeldolgozó által diktált adatkezelési szabályzat soha nem volt köszönőviszonyban a valósággal, mert mondjuk a weboldalunkról a feldolgozó kérésére behivatkozott JavaScript kódok és elhelyezett cookie-k másra utalnak. Személyes jelenlét és bírsághozható uniós képviselő hiányában miként fogja a több ezer ilyen, erős üzleti érdek mentén működő külföldi adatfeldolgozót szabályozni uniós adatvédelmi hatóság?

Az új eljárásjogi kódexek (a Pp., a Kp. és a Be) az elektronikus kommunikáció szerepét az eljárásokban a korábbiakhoz képest magasabb szintre emelték. A jogalkalmazóktól - mint a bíróságok – mégis azt hallhatjuk, hogy az új rendszerre való átállás nem éppen zökkenőmentes, az eljárások szereplői nem voltak kellőképpen felkészülve az újdonságokra. Mi állhat ezen nehézségek hátterében? A rendszer hatékony működése csak a jogalkalmazói gyakorlat kialakulásának a függvénye, vagy a törvényi szabályok sem a legalkalmasabbak a jogalkotói cél elérésére?

Sajnos maximálisan egyet kell, hogy értsek: az átállásra senki nem volt, és nem lehetett felkészülve. Ez egy fölöslegesen erőltetett átállás volt, talán presztízskérdésből ragaszkodtak a sokkterápiához. Egy éles üzemi tesztidőszakot élünk még mindig, a jogszabály szövege még a legkonzekvensebb, legszigorúbb jogalkalmazók esetén is fényévekre elvált a gyakorlattól. Nem érvényesül a 2015. évi CCXXII. törvény és a végrehajtási rendelete úgy, ahogyan le van írva. Azonban a probléma nem azzal van, hogy a kodifikáció szövege ne lett volna megfelelő, hanem azzal, hogy a jog csak akkor tudja hatékonyan betölteni a szerepét, ha minden fogaskerék a helyén van. Nem lehet mutogatni arra, hogy az XY szerv felkészült, de Z nem készült föl, szégyellje magát – hatszáz szervből vagy három tartja be maradéktalanul az előírásokat, és ő is csak azért, mert megvolt az ereje ahhoz, hogy az utolsó pillanatban a saját ágazati jogszabályában eltérjen a 2015. évi CCXXII. törvénytől vagy olyan informatikai képességgel rendelkezik, amit évtizedek alatt épített föl, mint a rendőrség vagy az adóhatóság. A felkészültség ilyen fokú általános problémáját már 2017 utolsó hónapjaiban egyértelműen lehetett látni, ezért el kellett volna halasztani az általános bevezetést.

A közigazgatás elektronizálásában nem az a nehéz, hogy néhány központi szolgáltatást kialakítsunk, amivel elviekben ellátható minden fontosabb elektronikus funkció. Ez sem könnyű feladat. Az igazi feladat azonban csak ott kezdődik, amikor nagyítóval, az ügyintéző szintjén megvizsgáljuk, hogy amit eddig ellátott, azt miként tudja ezután elektronikusan ellátni. Nem a postázás elektronizálása a nehéz, hanem az, hogy az elektronikus postázót hogyan kötjük be az ügyintézőhöz. Meg kell nézni az „üzemben”, hogy a négy órán belül megválaszolható ügyiratot valóban megkapja-e majd az

ügyintéző, tudja-e majd róla, hogy azonnal elintézendő, és megválaszolja-e időben. Tud-e dolgozni elektronikusan ugyanolyan hatékonyan, mint korábban papír alapon? Ha nem, mit fejlesszünk? Miként fog kézbesíteni az állampolgárnak elektronikusan, ha az állampolgár ezt kéri, kitől kapja meg a címét? Le tudja-e ellenőrizni, hogy ki adott kinek és mire meghatalmazást? Ezeket a problémákat nem lehet voluntarista módon, varázsütésre megoldani, legyen akármilyen törvényhozó ereje is a jogalkotónak.

Magad is egyfajta misszióként gondolsz az elektronikus ügyintézés elősegítésére: korábban kifejlesztettél egy, a bírósági kapcsolattartást elősegítő szoftvert, az *eperHelper-t*. Milyen gyakorlati problémák merülnek fel az elektronikus ügyintézés terén az ügyvédség részéről, és hogyan reagál a hivatásrend ezekre a kihívásokra?

Ami az *eperHelper* projekt hosszabb távú tanulság volt számomra, hogy nem tudom, hogy az ügyvédek miként tudják a változó informatikai környezetükhöz igazítani a működési folyamataikat. Ez persze nem az *eperHelper*-ről szól, hanem arról, hogy a jelenlegi elektronikus ügyintézési elvárások óriási adminisztratív költségeket rónak az ügyvédekre, és nincsenek eszközök arra, hogy ezt az ügyintézési adminisztratív terhet csökkentsék. Plusz élőerőt, asszisztensek felvételét a kollégák többsége nem tudja finanszírozni. Az elektronikus ügyintézés egy sor olyan képesség elsajátítását várna el az ügyvédektől, amelyre nem képesek. Hiába a hivatalvesztés réme, egyszerűen semmi nem tudja őket már arra motiválni, hogy mindezt meg tudják tanulni és megjegyezni. Kedvenc megkeresésem egy kollégától, hogy „faxoljam el neki az elektronikus ügyintézés leírását, de ne legyen hosszabb, mint két oldal”. Nincsen egyelőre piaca az ügyvédi praxismenedzsment szoftvereknek, amelyek könnyítést tudnának biztosítani az e-ügyintézési kényszerekhez, és amely kellő bevételt tudna termelni ahhoz, hogy egy informatikai vállalkozónak megérje az agresszív termékfejlesztés. A kamarák pedig úgy tűnik, hogy az ilyen fejlesztéseket nem tudják finanszírozni.

E problémán sokat ront a gyakori jogszabályváltozás terhe is. Egy új ügyfél vállalása a lakossági ügyfél esetén is ugyanúgy nagy feladat, mint egy KKV vagy nagyvállalat esetén: le kell ellenőrizni a személyazonosságát, megérteni a gondolkodásmódját, megnyerni a bizalmát. Ezért tömeges ügyeket csak megfelelő felkészüléssel lehet végezni, ami jelent automatizálást és jogszabálykövetést is.

Nem túlzás szerintem, hogy akár a kar 20-30%-a két éven belül emiatt elhagyhatja a pályát. Ez óriási sokk és veszteség lesz, a maradéknak is, és értékes jogi-ügyvédi szaktudás, tapasztalat veszik el, az egész jogállamiság sérül emiatt. Költség- és tehercsökkentés hiányában ez a folyamat a maradók között is a praxisok további koncentrációjával jár, ennek minden hátrányával együtt. Folytatódik a néhány tucat nagy ügyvédi iroda megerősödése, de ők nem fogják átvenni a kieső ügyvédek ügyfélkörét. Azaz mindez társadalmi szinten a joghoz való hozzáférést is veszélyezteti, beleértve az ügyvédség olyan garanciális feladatainak ellátását is, mint a védői vagy kötelező jogi képviseleti működés.